

21 novembre 1951: Art i Arqueologia — Presideix el Sr. R. ARAMON I SERRA.

El Sr. AGUSTÍ DURAN I SANPERE parla de les *Noves troballes arqueològiques al subsòl de Barcelona*.¹ El comunicant manifesta que s'ocuparà únicament d'algunes de les troballes fetes últimament. Sota la placeta de Sant Iu, i en un espai superior al que ella ocupa s'ha descobert un paviment romà, a un costat del qual hi ha un mosaic en blanc i negre i un dipòsit en forma d'U del qual només és visible la meitat. Podria ésser un *nimfeu*, com el descobert a Mèrida, per a l'emmarcament d'un petit jardí. El conjunt fa pensar en l'ingrés d'una residència important o decoració d'un *forum*. En aquest mateix lloc s'han desenterrat més de trenta sòcols de marbre de Tarragona, destinats a pedestals i estàtues; la posició en què s'ha descobert fa pensar en el compliment del decret de l'emperador Constantí, que manava la destrucció d'estàtues i monuments pagans. Les estàtues, de bronze en llur majoria, devien ésser foses, i les pedres, aprofitades en la part corresponent a l'Avinguda de la Catedral on s'ha restaurat una torre poligonal de la muralla. Ni en la construcció de la torre ni en la de la muralla s'utilitzaren fragments arquitectònics o escultòrics procedents de la ciutat destruïda per la invasió bàrbara del segle III; els elements d'obres anteriors trobats als fonaments pertanyen únicament a sepulcres exteriors destruïts en fer la muralla perquè aquests sepulcres que s'arrengleraven al costat dels camins podien servir d'amagatall dels possibles enemics. Han aparegut també restes d'unes arcades molt rústegues i sense fonaments, atribuïbles als volts del segle VI. En aquesta construcció foren aprofitades grans pedres que tenen gravats alguns taulells de joc i que són, per tant, anteriors a la construcció de les arcades; la disposició de les ratlles gravades en aquestes pedres permet de suposar que estaven destinades al joc infantil actualment anomenat *marro* o *rajoleta*; en una d'elles el dibuix gravat correspon a un joc desusat entre nosaltres però molt conegut encara a Sùissa amb el nom de *Nünimal* i a Alemanya amb el de *Mühle*.

Intervenen els senyors M. COLL I ALENTORN i J. GUDIOL I RICART. — F. DURAN I CAÑAMERAS, Secretari.

1 desembre 1951: Llengua i Literatura — Presideix el Sr. R. ARAMON I SERRA.

El PRESIDENT informa sobre el Congrès Internacional de Filologia Moderna, tingut a Lieja del 10 al 13 de setembre.

El Sr. JORDI RUBIÓ exposa unes consideracions *Sobre l'humanisme a Catalunya en temps de Joan II*. Diu que Joan II era diferent del seu germà en tot. No fou lletraferit, però volgué tenir bibliotecari: el primer fou l'abat de Montserrat Antoni-Pere Ferrer, que esdevingué més tard enemic irreconciliable del rei. No interrompé les relacions amb la Itàlia del renaixement i conservà els seus procuradors, a Roma en especial. En la cancelleria, al costat de funcionaris que serviren els dos reis germans, n'hi havia de nous, com Joan Peyró. Sempre que hom parla de la renaixença de la llatinitat a Espanya en la segona meitat del segle XV es posa per davant la gran figura de Nebrija. Sense treure ni rebaixar-li cap mèrit, potser fóra útil d'insinuar que la Corona d'Aragó seguí en el quatre-cents un camí independent en la renovació dels mètodes d'ensenyament del llatí, important també la llavor d'Itàlia. Sicília serví probablement de pont i convidria molt d'estudiar a fons la significació que el regne de Sicília, en temps de Joan II i quan en cedí la corona al príncep Ferran, pogué tenir en polaritzar l'interès dels humanistes italians cap a la Corona d'Aragó de primer i després cap a Castella gràcies a Ferran II. A través de Ferran, Joan II conegué Antonio Geraldini, que fou el seu secretari. Durant l'estada de Geraldini a la cort de Joan II s'estampà a Barcelona la gramàtica de Perotti, amb el propòsit que l'Espanya «ex horrida, culta fieret», el mateix any (1475) que Nebrija comença el seu ensenyament a Salamanca. A l'any 1473

1. Una versió ampliada de la darrera part d'aquesta comunicació ha estat publicada sota el títol *Auques i pedres* (Barcelona, Aymà, 1951).

correspon la dedicatòria del *Liber elegantiarum* d'Esteve, el primer vocabulari llatí d'una llengua hispànica, molt anterior a l'any 1480 en què Nebrija comença a treballar en el seu diccionari. Caldria enfondir la part que correspongué al rei Ferran en la renovació cultural en sentit humanista i escatir la influència que hi tingué la seva formació a la cort de Joan II.

Intervenen els senyors J. VICENS I VIVES (si no hagués estat el daltabaix de 1460, Joan II hauria fundat segurament la Universitat de Barcelona), F. SOLDEVILA, M. QUEROL I GAVALDÀ i J. CARRERAS I ARTAU. — A. M. BADIA I MARGARIT, Secretari.

5 desembre 1951: Història. — Presideix el Sr. R. ARAMON I SERRA.

El PRESIDENT fa l'elogi del Dr. Ramon Torres i Carreras, Membre protector de la Societat, mort el dia 3 de setembre.

El Sr. FERRAN SOLDEVILA informa sobre la I Reunió Internacional d'Estudis Mediterranis, tinguda a Palerm de l'11 al 13 de juny.

El Sr. JAUME VICENS I VIVES exposa la seva comunicació *Entorn de Ferran el Catòlic*. Recorda que en la seva tesi doctoral va negligir de profunditzar en la psicologia de Ferran II, la qual cosa li valgué llavors una objecció del Sr. Ferran Soldevila. Després de quinze anys confessa que continua veient en el rei *Catòlic* un personatge enigmàtic. Cal prescindir, en aquest examen, de les cròniques coetànes, escrites gairebé sempre amb finalitats propagandístiques, i també d'una bona part dels documents, de tipus administratiu o cancelleresc. Ferran II era un Trastàmara empeltat, per línia materna, amb sang jueva. La seva ascendència explica el seu temperament cerebral, escassament emotiu, tempestuós en ocasions. Cal remarcar en ell un cert misticisme (Inquisició, reforma monacal, devoció a sant Francesc) i també una gasiveria que ens aclareix per què no tingué propagandistes com Isabel. Per l'educació era coneixedor d'hommes. Margarit, Vidal de Noia i altres mestres el formaren en humanitats. La seva estada a Castella, al bell mig de les passions aristocràtiques i polítiques, accentuà els trets del seu caràcter, poc obert i desconfiat. Excel·lí en l'obra d'organització i en la diplomàcia. El comunicant explica els problemes del regnat de Ferran II; remarca la seva missió pacificadora a Catalunya, després de les torbacions del temps de Joan II: a) supressió de les capitànies, o sigui de l'estat de guerra oficial; b) redreç del Principat, que va permetre una justa restitució dels béns expoliats durant la revolta; c) Observança de 1481, per la qual s'instaura de dret o es ratifica la doctrina jurídica del pactisme. Ferran II hauria pogut destruir tot allò que s'oposés al sentit autoritari, i no ho va fer: encara reforçà més certs privilegis municipals del Principat (Berga, Teià, Gurb). Això no vol dir que el rei no fos intervencionista. La insaculació no és ben seva, sinó d'Alfons el *Magnànim*, i fou la conseqüència de la caiguda dels municipis a mans d'oligarquies. A fi d'evitar-ho i d'estalviar-se aldarulls, Ferran cregué que s'havia d'imposar com a àrbitre, mitjançant la insaculació. Exposava els problemes que li plantejà l'enllaç de les dues Corones: Ferran II no es considera català, ni castellà, ni aragonès. Practica una política conjunta, se sent l'home que ha refet la Hispània després de vuit segles de parcel·lació. Aquesta política troba poc suport a Catalunya; en canvi, els valencians li donen diners i callen, així com els castellans, els quals, a més a més, el proveïxen de diners i d'armes. La gran idea de Ferran II és traslladar les institucions catalanes i del govern catalano-aragonès a Castella, on, en fer-se càrrec del govern, tot estava desarticulat.

Intervenien els Srs. F. SOLDEVILA (remarca que el Sr. Vicens ha evolucionat en la interpretació de Ferran i comenta la introducció del pactisme després de Casp, producte de les precaucions que hagué de prendre el poble català davant la nova dinastia), E. BAGUÉ (assegura que la tradició pactista es troba en la historiografia, ultra en els juristes), F. DURAN I CAÑAMERAS, A. GALÍ i el PRESIDENT. — JOAN MERCADER, Secretari.